

Kan EU indhente USA?

Af Ellen Trane Nørby, MF(V), Kulturpolitisk ordfører og formand for Venstres Europaudvalg

15. april 2005 | I dagene op til påske holdt EU's regeringschefer topmøde med Europas økonomi øverst på programmet. Men fordi tiden gik med bl.a. vækst- og stabilitetspagten nåede man aldrig frem til mødets egentlige dagsorden:

midtvejsevalueringen af den såkaldte Lissabonstrategi. Det var den, der i marts 2000 lovede, at Europa i 2010 vil være verdens mest dynamiske og konkurrencedygtige vidensøkonomi. Hvis løftet skal opfyldes, har EU således nu fem år til at overhale USA. Dét tror kun 38 % af europæerne vil lykkes - og kun 33 % blandt danskerne.

Dette er første artikel i RÆSONs serie med titlen:
Kan EU skabe vækst?

"LISSABON-strategien" er fællesbetegnelsen for den serie af reformer, som regeringscheferne gav hinanden håndslag på i den portugisiske hovedstad d. 24. marts 2000. Efter fem år er det tid til en midtvejsevaluering - på godt og ondt - men så langt nåede regeringscheferne altså ikke på topmødet i Luxembourg, hvor den første dag blev overskygget af ændringerne i vækst- og stabilitetspagten, mens andendagen stod i servicedirektivets navn. Det er usædvanlig kedeligt - også i lyset af, at Barroso-kommissionen ellers har gjort Lissabon til sin førstprioritet.

Baggrunden for Lissabon

I år 2000 gik det godt i Europa. Vi oplevede de største vækstrater i et årti. Men der lurede også visse udfordringer - mest umiddelbart: de

fremadstormende økonomier i Kina og Indien. I Kina ser vi lønninger, der gør det decideret umuligt at konkurrere på manuelt arbejde. Prøver vi at konkurrere med kineserne på lønnen bliver vi kun fattigere. I Indien ser vi en klasse af universitetsuddannede med gode engelskkundskaber rejse sig. Det har gjort Indien til et slaraffenland for "outsourcing" og "off-shoring" - og forvandlet landet til en global spiller, når det kommer til serviceydelser. I Europa er 70 % af befolkningen beskæftiget i servicesektoren, så det hverken var eller er en ubetydelig udfordring. Dertil lagde man, at Europas 'baby-boom'-generation nærmede sig pensionsalderen med hastige skridt. Projektioner fra Kommissionen viser, at hvor andelen af ældre i forhold til arbejdsdygtige i dag ligger på omkring 24 %, vil den alt andet lige nå 50 % i 2050. I Europa har vi udviklet en særlig, social velfærdsmodel, som vi ønsker at bevare. Det overordnede spørgsmål er derfor, hvordan bevarer vi vores sociale model og europæiske livsstil i den forstærkede globale konkurrence?

Derfor satte de europæiske stats- og regeringschefer hinanden stævne i marts 2000 i den portugisiske hovedstad Lissabon. Optimismen var - til trods for de nævnte udfordringer - stor. Under overvejelserne blev øjnene hurtigt rettet mod USA. Man erklærede, at Europa i år 2010 skulle være blevet "den mest dynamiske og konkurrencedygtige vidensøkonomi i verden". Europa skulle med andre ord fravriste USA den gule førertrøje. Der var lang vej op: USA havde dengang 74% af verdens top-300 IT-virksomheder - og 46 % af de øverste 300 private forskningsvirksomheder.

Europa ville dog ikke bare overhale USA, men gøre det ifølge sine egne spilleregler.

Europa ville dog ikke bare overhale USA, men gøre det ifølge sine egne spilleregler. Europa skulle ikke bare blive verdens førende vidensøkonomi, men samtidig sikre bæredygtig økonomisk vækst, flere og bedre jobs og en større sammenhængskraft i samfundet. Løftet om, at udviklingen skulle ske bæredygtigt, har fået mange kritikere. I Danmark har bl.a. Dansk Industri kritiseret den brede målsætning. DI mener, at målsætningerne er modsatrettede, og at miljøhensyn kun kan efterleves ved økonomisk vækst. Derfor var DI's Hans Skov Christensen også meget bekymret, da dagsordenen for topmødet blev bekendtgjort: Miljø fyldte ganske enkelt for meget på dagsordenen for DI.

Og sandt er det, at vækst *betyder* noget. For mange er det blevet et abstrakt begreb, men økonomisk vækst er en forudsætning for alene det at sikre den velstand og det hensyn til miljø og social sammenhængskraft i samfundet, vi i Europa har vænnet os til. Økonomisk vækst er ganske enkelt en forudsætning for den europæiske livsstil. Men da hele målsætningen med Lissabon-processen netop er at *bevare* den europæiske livsstil, nytter det ikke noget at stirre sig blind på USA-modellen, som bestemt også har sine svagheder. Dette synspunkt er blevet fremført bl.a. af de anerkendte økonomer John Kay og Olivier Blanchard fremført.¹ De peger på, at USA har en højere produktion pr. indbygger, simpelthen fordi amerikanerne arbejder flere timer og har højere immigrationsrater. Der skulle altså ikke være noget grundlæggende overlegent i USA's økonomiske model. Den såkaldte Wim Kok-gruppe, der blev nedsat af Kommissionen i marts 2004 som optakt til midtvejsevalueringen, konkluderede også, at Lissabon-kriterierne er både rigtige og mulige, men også bydende nødvendige.

Halvvejs midtvejs?

Den anerkendte engelske tænketank Centre for European Reform (CER) har siden Lissabon-strategien blev lagt i 2000 årligt lavet et "score-card", hvor de giver landene karakter for deres præstationer. Lissabon er ikke et forpligtende samarbejde, men et håndslag mellem medlemslandene. Derfor retter CER fokus både på medlemslandenes hidtidige præstation og deres vilje til at leve op til målsætningerne.

Der er i alt 17 kvantificerbare mål. Overordnet flottes "The Nordic 3" sig. Sverige indtager førstepladsen med hele 12 mål nået her halvvejs, Danmark indtager andenpladsen med 9 mål, og Finland sidder på femtepladsen med syv mål. Danmark tager endda førstepladsen, når det kommer til "informations-samfundet", som netop er et af omdrejningspunkterne i Lissabon-strategien. Danmark er langt fremme, når det kommer til udbredelse af bredbånd, IT i husstandene, digital forvaltning og meget andet. Samlet giver CER medlemslandene et 7-tal for deres hidtidige præstationer. Dette er dog udtryk for et enormt udsving mellem landene. De nordiske lande ligger i toppen, mens især Italien halter bagefter sammen med Østeuropa.

Handlingsplanen herfra

Den sidste måling fra Eurobarometer (efterår 2004) viser, at kun 38 % af europæerne tror, det kan lade sig gøre for Europa at overhale USA som verdens førende vidensøkonomi indenfor de næste fem år. Kun 33 % blandt danskerne tror, det kan lade sig gøre. Lissabon-strategien virker nok ambitiøs, men den er både rigtig og nødvendig. Det er dog tydeligt, at når vi mere er *midtvejs* end *halvvejs*, er der behov for at konkretisere handlingsplanen.

Forpligtelse. Wim Kok-rapporten pointerer rigtigt, at hovedproblemet i Lissabon-processen er medlemslandenes manglende forpligtelse til at handle i overensstemmelse med deres egne ord. Lissabon-strategien ligger som sådan udenfor Unionens kompetencer, hvorfor det hele står og falder med medlemslandenes vilje til forandring. Derfor bør Kommissionen indføre et princip om "name, fame, and shame". CER's årlige rapporter er respekterede, men der er behov for at Kommissionen løbende navngiver "skurkerne" og roser "heltene". Nøgletallene spænder over et enormt sving i præstationer. Landenes præstation skal derfor offentligt måles og vejes løbende. Gennem *benchmarking* [pointgivning] vil vi kunne lære af hinandens fejl og adoptere *best practices* [de optimale løsninger].

Det indre marked. Kommissionen anslår, at det indre marked i sin nuværende form har skabt 2,5 millioner ekstra arbejdspladser. Alligevel er der stadig nationale hindringer. Særligt to direktivforslag

¹ Kay er bl.a. fast skribent på Financial Times, og Branchard professor ved MIT i USA.

bør vedtages hurtigst muligt - men dog ikke i et tempo, så sjuskefejl dominerer deres realisering: Hastværk er lastværk, selv når vedtagelsen er vigtig. Det første vedrører patent- og servicedirektivet. Et fælles europæisk patent, som bygger på ét sprog (engelsk) vil kunne lette meget arbejde for innovative virksomheder i Europa. Desværre er der – fra bl.a. fransk side - en enorm tilbageholdenhed overfor ét-sprogsmodellen - selv om alle anerkender, at det er vejen frem. Også softwaredirektivet har sine svagheder. Som det ligger nu er det formuleret så katastrofalt ringe, at det direkte kan dræbe innovation, selv om intentionen var det modsatte. Servicedirektivet er ligeledes formuleret ualmindeligt klodset. Der er i den grad behov for en præcisering, så direktiverne kan få de tilsigtede virkninger.

3 % til forskning. I 2002 kom efternøleren i den 17-kriteria store Lissabon-familie til verden. Det er det meget omtalte princip om at forskning skal udgøre 3 % af BNP. En ofte overset detalje i dette kriterium er dog, at tre fjerdedele af pengene skal komme fra den private sektor. Grundforskning er - som navnet antyder – en forudsætning for den øvrige forskning, men der er et akut behov for at sætte skub i den strategiske forskning, fordi det er den, der skaber arbejdspladser her og nu. De innovative virksomheder er - med enkelte store undtagelser - små selskaber. Derfor kan det være svært for den enkelte private virksomhed at løfte opgaven om strategisk forskning. Men vi har fortsat i Danmark et for stift billede af forskning - som noget med hvide kitler og hornbriller. Regeringen har taget forskellige initiativer på dette område - under overskriften ”fra forskning til faktura”. Det drejer sig her i høj grad om at øge samspillet mellem det private erhvervsliv og den offentlige sektor, ikke mindst de offentlige forskningsinstitutioner. Det førømtalte europæiske patentdirektiv er også tænkt til at kunne tiltrække udenlandske investeringer til innovative virksomheder.

Vi bør indføre offentlig medfinansieret revisor- og advokathjælp til innovative virksomheder indenfor de første tre år, eller til virksomheden giver det fornødne overskud.

Iværksætteri. Eurobarometer fra efteråret 2004 viser, at kun 45 % af europæerne overvejer at starte deres eget, mod 61 % i USA. Dobbelt så mange europæere som amerikanere erklærer, at de ikke vil starte for sig selv, men foretrækker tilværelsen som lønmodtager. Men vi har behov for iværksættere i Europa. I Danmark har vi arbejdet målrettet mod at gøre det lettere at etablere egen virksomhed. Det har vi gjort så godt, at vi ifølge Verdensbanken er det land i verden, hvor det er lettest at etablere virksomhed. I Danmark tager det ifølge Global Entrepreneurship Monitor (GEM) fire dage og er omkostningsfrit. I Portugal tager det 71 dage, og i Grækenland koster det flere tusinde euro. Ikke desto mindre kæmper vi i Danmark alligevel med en manglende iværksætterkultur. Jeg mener derfor, vi må gå videre i vores bestræbelser. Det er netop ikke etableringen af virksomheden, der volder problemer. Forskellige undersøgelser viser, at det er de to til tre første leveår, som er afgørende. Overlever en virksomhed de første tre år er sandsynligheden for videre overlevelse overvejende. Derfor bør vi indføre offentlig medfinansieret revisor- og advokathjælp til innovative virksomheder indenfor de første tre år, eller til virksomheden giver det fornødne overskud. Kommissionen har netop tilpasset reglerne for statssubstitution for at gøre sådanne initiativer muligt – og velkomment er i denne sammenhæng også regeringsgrundlagets forslag om bedre beskatningsmodeller for vækstiværksættere.

Regelbyrde. Kommissionen har beregnet, at administrationsbyrden – ’red tape’ - koster det europæiske erhvervsliv over 50 milliarder euro om året. Det er sikkert også administrationsbyrden, der ligger til grund for, at danske iværksættere er meget længe om deres første medarbejderansættelse. Det påtvinger simpelthen den enkelte iværksætter en uoverskuelig byrde. Lovjunglen skal forenkles. Kommissionen har selv taget initiativ til at trække 100 lovforslag tilbage. I øjeblikket gennemlæser den 900 muligvis forældede love for at få ryddet op i junglen. Medlemslandene burde tage samme initiativ.

Lissabon light?

En position som verdens førende vidensøkonomi og en beskæftigelse på 70 % i 2010 er klart udenfor rækkevidde. Der er simpelthen for mange

medlemslande, der er gået for uambitiøst til værks. Desværre!

Derfor bør fokus også rettes til blot at ”lukke hullet” til USA. Hvis Europa opnåede en vækstrate på ca. 3 % - som USA's - ville det have genereret 20 millioner jobs i 2010. Med en vækstrate på lidt over 2 % er det ikke umuligt at indhente USA, blot ikke på fem år (forudsat, at den amerikanske vækst ikke vokser mere end i dag). En overset detalje er europæernes og amerikanernes produktivitet. Kay og Blanchard påpeger rigtigt, at amerikanerne arbejder flere timer - men de overser tilsyneladende, at amerikanernes produktivitet pr. time også er højere, og at udviklingen her går den forkerte vej. I 1995 producerede amerikanerne gennemsnitligt 3 % mere end europæerne per time – i 2005 anslås tallet at være 12 %.

Der er dog stadig grund til at være optimist. Europa bevæger sig ikke i det tempo, som er nødvendigt for at blive verdens førende vidensøkonomi, men der *er* sket store fremskridt i løbet af de første fem år. Europa har liberaliseret markederne for energi, telekommunikation og finansielle serviceydelser. Barroso-kommissionen har gjort Lissabon-strategien til sin første prioritet. Den har hidtil ikke ville anvende *name-shame-fame*-taktikken overfor medlemslandene, men har dog opfordret regeringerne til at udpege en Lissabon-ansvarlig i regeringen. Det er tydeligt, at Danmarks statsminister har påtaget sig opgaven og går seriøst til arbejdet. Danmark er kommet langt. Vi er på mange måder et forbillede for Europa, men vi mangler stadige nogle skridt, før vi er i mål.

Ellen Trane Nørby, MF (V) siden februar 2005 er kulturpolitisk ordfører for Venstre og formand for partiets Europaudvalg. Hun har tidligere været præsident for LYMEC, den liberal ungdomsorganisation i Europa. Ved Europaparlamentsvalget i juni 2004 opnåede hun med knap femogtyvetusinde stemmer en suppleantpost. Inden hun blev valgt til Folketinget har hun Kunsthistorie med sidefag i samfundsfag og arbejdet med formidling; samt arbejdet meget med demokratiudvikling og undervist på seminarier for unge i bl.a. Mozambique, på Balkan og i Ukraine.